

PORTUGAL EDENDAB TÖÖOHUTUSE JA TÖÖTERVISHOIU NÕUETE TÄITMIST MIKROETTEVÕTETES NING VKEDES (JUHTUM PT4)

1. Sissejuhatus

Tõhusate tööohutuse ja töötervishoiu tavade edendamine on ohutumate ja tervislikumate töökohtade jaoks väga tähtis. Tööohutuse ja töötervishoiu juhtimiskorra ja tavade täiustamist erinevates tööstussektorites ja eri suurusega ettevõtetes (suured, keskmise suurusega ja väikesed ettevõtted) ergutavad, toetavad ja säilitavad mitmed nii ettevõttesisesed kui ka -välised institutsioonilised osalejad ja protsessid. Teadusuuringud toovad muu hulgas esile, et otsustav roll võib olla riiklikel tööohutuse ja töötervishoiu reguleerivatel asutustel, näiteks tööinspeksioonidel ja ennetusteenistustel (EU-OSHA 2021). Käesolev juhturing on osa Portugalis korraldatud uurimisprojektist, mille eesmärk oli saada lisateavet selle teema kohta.

Portugali ettevõtlusstruktuuri üks tunnusjoon on mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ülekaal, mis annavad tööd enamikule töötajatest. Strateegia- ja planeerimisministeeriumi (Gabinete de Estratégia e Planeamento – GEP) andmetel moodustasid VKEd (millest 81% olid mikroettevõtted) 2022. aastal 99,6% Portugali ettevõtetest ning neis töötas 68,8% tööjõust (GEP, 2023).

See olukord tekitab tööohutuse ja töötervishoiu valdkonnas lisaprobleeme, nimelt:

- i) ettevõttesisesed tööohutuse ja töötervishoiu teenused muutuvad Portugalis erandiks, sest need on levinumad suureettevõtetes;
- ii) mikroettevõtjatel ja VKEdel ei ole sageli muid organiseeritud sisestrukture (nt personalihaldus, teadus- ja arendustegevus jne), mistõttu ettevõtetel puudub oskusteave diagnoosimiseks, tegevuskavade või muude strateegiate väljatöötamiseks töötervishoiu ja tööohutuse ning töötajatele pakutavate tugiteenuste valdkonnas;
- iii) teatavatele olukordadele adekvaatselt reageerimiseks vajalike ressursside puudumine (nt suur trahv võib kaasa tuua ettevõtte sulgemise, tööinspektoritel on raskem tagada kaebuste esitajate anonüümsust ettevõtetes, kus on väga vähe töötajaid, eriti pereettevõtetes või ahistamiskaebuste korral, vigastatud töötaja ümberpaigutamine võib olla keeruline, sest puuduvad alternatiivsed töökohad, mis sobiksid tema tervisliku seisundiga kaasnevat piirangutega).

Ettevõtte suurusega kaasnevad seega märkimisväärselt keerukad küsimused. Lisaks eelnimetatud teguritele on oluline arvestada töötajate osaluse rolli väikeettevõtetes. Vastavalt kolmandale Euroopa ettevõtete uuringule uute ja tekkivate riskide kohta (ESENER 2019) on tööohutuse ja töötervishoiu taseme ning töötajate esindatuse taseme ja organisatsiooni töötajate arvu vahel positiivne seos (EU-OSHA, 2022). Lisaks mõjutavad töötajate esindatuse levimust ja olemust organisatsioonides tõenäoliselt ettevõtte tegutsemise sektor ja ametiühingutes esindatuse määr (EU-OSHA, 2022). Töötajate esindajate kaasamine ja töötajate osalemine on tööohutuse ja töötervishoiu nõuete täitmise tagamisel kriitilise tähtsusega elemendid, sest need aitavad oluliselt suurendada teadlikkust tööohutuse ja töötervishoiu probleemidest. See hõlmab riskidest teatamise tõhustamise edendamist, korrapärase riskihindamise läbiviimist ning töötajate suurema kaasamise edendamist tööohutuse ja töötervishoiu tegevustes, nt järelmeetmete koostamist.

Uuringu ESENER 2019 tulemused näitavad, et üldiselt ei ole erinevad töötajate esindatuse vormid Portugalis laialt levinud. Mis puudutab otseseid lähenemisviise (st tegevused, millesse töötajad on isiklikult kaasatud), siis on osalusmäär Portugalis vastuvõetav sellistes valdkondades nagu teabevahetus, uuringud ja töötajate kaasamine riskide tuvastamisse. ESENERis osalenud Portugali ettevõtetest teatas siiski ainult 19%, et pidas töötajate või töörühmade koosolekutel korrapäraseid arutelusid tööohutuse ja töötervishoiu küsimuste üle, samas kui ELi 27 liikmesriigis oli see näitaja 35%.

Mis puudutab kaudseid lähenemisviise (ametlik kord tervishoiu ja ohutusega seotud kollektiivse esindamise vahendite kaudu), siis on Portugalis vähe töökeskkonnavolinikke (uuringus osalenud ettevõtetest 24%-s; ELi 27 liikmesriigi keskmine on 56%), töönõukogusid (4%; ELi 27 liikmesriigis 24%), töökeskkonnanõukogusid (13%; ELi 27 liikmesriigis 22%) ning ametiühingute esindajaid (7%; ELi 27 liikmesriigis 18%) (ESENER, 2022).

Töökeskkonnanõukogud on hea näide lähenemisviisist, mis võib soodustada tervishoiu ja ohutuse teadlikkuse tõstmist ja nõuete täitmist väikeettevõtetes. Portugalis on neid nõukogusid küll seaduses (10. septembri seadus nr 102/2009) mainitud (st kuidas need peaksid olema moodustatud, kui need on olemas), kuid need ei ole kohustuslikud ja seetõttu on nende rakendamine piiratud.

Need probleemid mõjutavad ka tööinspeksiooni tegevust. Tööinspektorite ülesanne on tagada seaduse järgimine ning nii seadus kui ka tööandjate kohustused ei erine sõltuvalt ettevõtte suuruselt. See tähendab, et ettevõtte suurus ja selle tulud mõjutavad ainult seaduserikkumistega seotud kriminaalõigusraamistikku. Selles mõttes on tööinspektorite ülesanne mikroettevõtetes ja VKEdes juhendava või karistava lähenemisviisi vahel valides kaaluda delikaatselt ning kasutada oma teadmisi ja kogemusi. Nad võivad ka otsustada, mis meetmeid tuleks võtta ettevõtetele kehtivate karistuste õigusraamistiku piires. Selles kontekstis aitavad inspektorite tegevust suunata järgmised tegurid:

- a) Teatavate kriteeriumide kasutamine sunnimeetmete kohaldamisel (nt rahalised karistused, õiguslikud teated) sõltub ettevõtte liigist: tööinspektorid on mikroettevõtete ja VKEde kontrollimise strateegiate valimisel ettevaatlikud. Näiteks rikkumise korral on inspektori pädevuses trahvi määramise või tegutsemisnõude esitamise otsus, samuti tööandjale meetmetele reageerimiseks antud tähtaeg.
- b) Portugali töötingimuste amet (Autoridade para as Condições do Trabalho – ACT) on toetanud riskihindamist mikroettevõtetes ja VKEdes mitme majandustegevuse veebipõhiste kontrollnimekirjadega (nt juuksurite kontrollnimekiri, pagaritöökodade kontrollnimekiri, tööohutuse ja tervishoiu kontrollnimekiri tööstuslikes VKEdes ning psühhosotsiaalsete riskide hindamise vahendid).

Selles juhtuuringus uuritakse ACTi tegevust mikroettevõtetes ja VKEdes tööohutuse ja tervishoiu nõuete täitmise toetamisel.

2. Juhtumi kirjeldus

VKEd on traditsiooniliselt tööohutuse ja tervishoiu nõuete täitmise tagamiseks raskemini kättesaadavad või neid jäetakse valitsuse piiratud ressursside tõttu (nt tööinspektorite piiratud arv) tähelepanuta (ILO, 2021; EU-OSHA, 2018). Seega on eriti Portugali ettevõtlusstruktuuri arvestades väga oluline töötada nendes ettevõtetes välja tõhusad tööinspeksiooni ning tervishoiu ja ohutuse riskiennetusvahendid ja -meetodid.

Tööinspektorid tunnistavad mikroettevõtjate ja VKEde piiranguid õigusnormide järgimisel ning püüavad sageli kohandada oma tegevust vastavalt ettevõtte omadustele (nt kasutades selgemat keelt ja praktilisemat lähenemisviisi (st informatiivsemat ja vähem karistavat), kui nad külastavad ettevõtteid, kus ei ole tööohutuse ja tervishoiu probleemide lahendamiseks loodud sisestruktuure):

„Peame kohandama kontrolli vastavalt konkreetsele juhtumile, millega kokku puutume. Peame olema palju nõudlikumad ettevõttes, kus on loodud kõik [tööohutuse ja tervishoiu nõuete täitmiseks] vajalikud struktuurid ning kus meil on vestluspartnerid, kes teavad täpselt, mida teha ja millised on nende vastutusala, kui pereettevõttes, kus seda pole. Meie suhtumine peab algusest peale olema palju pedagoogilisem. Keel ja lähenemisviis peavad olema erinevad, neid tuleb lihtsustada, sest vastasel juhul ei saa nad isegi aru, mida ütleme. Meil peab olema palju pedagoogilisem lähenemisviis, isegi teabe andmisel, et nad saaksid oma tegevust ise reguleerida. Nii ohutuse ja tervishoiu kui ka töötingimuste osas peab esimene sekkumine peretüüpi ettevõttes olema erinev. Näiteks saame suurettevõtete jaoks dokumente lihtsamalt koostada ning olukordi kiiremini ja paindlikumalt lahendada. Väikeettevõtetega on raskem. Seetõttu on vaja hoolikamat sekkumist.“
(Tööinspektor, naine, 19-aastane teenistusstaaz)

Ehkki kohaldatav õigusraamistik on sama, suhtuvad tööinspektorid paljudel juhtudel väga väikeste ettevõtete probleemidesse delikaatsemalt ja kalduvad võimalusel (arvestades rikkumise liiki ja ettevõtte ajalugu) kasutama rohkem juhendavaid ja vähem karistavaid lähenemisviise või meetmeid, võttes arvesse ettevõttele kohaldatavat karistusraamistikku. See tähendab, et tööinspektorid saavad lisaks oma põhirollile õigusaktide järgimise tagamisel teataval juhitud kohandada inspekterimisstiili vastavalt mikroettevõtjate ja VKEde vajadustele või eripäradele.

Tegelikult ei tee seadusandlus seoses õigusliku kohustusega teatud standardeid järgida selget vahet eri suurusega ettevõtete vahel. Siiski lubab seadusandlus tööohutuse ja töötervishoiu teenuste korraldamise mudelit varieerida sõltuvalt ettevõtte suurusest ja kohandada trahve vastavalt tuludele. Nii võetakse arvesse ettevõtete erinevat sotsiaalset ja majanduslikku olukorda. Näiteks mainisid mõned inspektorid intervjuudes, et tööohutuse ja töötervishoiu teenuste korraldamata jätmise eest määratav miinimumtrahv on 2040 eurot. See summa kehtib võrdselt nii ühe töötajaga ettevõttele, mille aastatulu on 40 000 eurot, kui ka 50 töötajaga ettevõttele, mille aastatulu on 499 000 eurot (seaduses sätestatud piirmäärad). Seetõttu kuuluvad mõlemad ettevõtted sama õigusraamistiku alla, ilma et neid eristataks suuruse alusel. Sellistel juhtudel ja olenevalt intsidentide raskusastmest võivad tööinspektorid välja selgitada olukorra ja ettevõtte jaoks sobivaima meetme. Sellist teguviisi illustreerib järgmine näide:

„Sageli oleme väga väikeses ettevõttes kindlad, et ettevõtte suletakse, kui esitame ettekanded kõigi rikkumiste kohta. Sel juhul leiame, et peame tegutsema vastavalt konkreetsele ettevõttele. On [teatavat tüüpi] rikkumisi, mida ma reeglina ei jäta tähelepanuta. Üks on kindlustuse puudumine: on vastuvõetamatu, et suure riskiga ettevõttes ei ole töötajatel kindlustust. Teine on töötervishoiu ja tööohutuse teenuste korraldamine. Ettevõtted peavad katma need kaks elementi, olenemata oma suurusest. Teiste puhul on meil maksumenetlused, mis võimaldavad olukorra parandamist trahve määramata. Näiteks turvalisuse osas on meil teated meetmete võtmiseks, mida nad saavad järgida, ja järgimise korral trahve ei määrata. Või anname neile [ettevõtetele] töösuhete osas hoiatusi, et nad [olukorra] korrastaksid, ja ei määra trahve. Seda selgitatakse [neile] kontrolli käigus. See võimaldab meil kohelda väikesi ja suuri ettevõtteid erinevalt. Seadusandja ei ole aga seda teinud. Seadus on kehtestatud suurte majanduskontsernide ja ettevõtete jaoks, kuid reaalne olukord riigis on hoopis teistsugune.

(Tööinspektor, mees, 15-aastane teenistusstaaz)

Vanemtööinspektorite komitee abistab Euroopa Komisjoni väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete toetamisel tööohutuse ja töötervishoiu õigusaktide edendamisel ja järgimisel ELi õigusaktide rakendamise järelevalves. 2007. aastal analüüsis vanemtööinspektorite komitee 53. koosolekul teemat „Riskide hindamine väikeses ja kesksuurtasemel ettevõtetes“. Nagu vastavas aruandes märgitakse, „on riskide hindamise meetodite ja menetluste kvaliteet direktiivi 89/391/EMÜ artiklis 7 sätestatud ennetus- ja kaitseteenuste kvaliteedi põhieeldus. (Eelistatavalt lihtsate) riskihindamise meetodite ja vahendite kättesaadavus on veel üks aspekt, mis võimaldab nendele kvaliteedinõuetele vastata. Selles mõttes (...) on väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ning tööinspeksioonide vaheline tugev partnerlus hädavajalik“ (SLIC, 2007, lk 9; 24). Seda ideed rõhutas ka ACTs tööohutuse ja töötervishoiu edendamisega tegelev tööohutuse ja töötervishoiu tehnik, kes mainis, kuidas nende piirangu ületamiseks on kohandatud ja tehtud mikroettevõtetele ja VKEdele kättesaadavaks 22 vahendit, mille algselt töötas välja Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Amet (EU-OSHA)¹ ja mis vaadati läbi riiklike esindajate toetusel:

„OIRA vahendi osas alustasime ainult õiguslike nõuetega. Meie Euroopa ameti loodud [portugali keelseid] vahendid asuvad Euroopa ameti veebisaidil ning need on meie poolt [riigi oludele] kohandatud ja [mõni neist] ka meie loodud. ... Need on siiski olemas ainult 20 tegevusvaldkonna jaoks. Meil on 22 vahendit, 20 neist on ette nähtud [konkreetsetele]

¹ Vt <https://oira.osha.europa.eu/pt>

sektoritele ja üks on üldine – ning see üldine vahend hõlmab kõike, alates transpordist kuni laevatranspordini, nanomaterjalideni... Meil on palju kasutajaid. Seda vahendit kasutab ligikaudu 25 000 inimest. ... Kaks vahendit hõlmavad kõiki sektoreid, üks Covidit ja üks on üldine, ning lisaks on meil 20 vahendit [konkreetsetele] sektoritele. Vahend loodi selleks, et toetada mikro- ja väikeettevõtjaid, kellel on kõige raskem õigusakte rakendada. Neil on vähem teadmisi ja ei ole selle tegevuse jaoks inimressursse. See aitab nii tööandjal kui ka töötajal näha, kas ettevõttes on [töötervishoiu ja tööohutuse] tingimused täidetud, sest paljud meetmed nõuavad ka töötaja koolitamist.
(ACTs tööohutuse ja töötervishoiu edendamiseks tegelev tööohutuse ja töötervishoiu tehnik, naine, 30-aastane teenistusstaaz)

Need vahendid võimaldavad hõlpsamat juurdepääsu teabele tööohutuse ja töötervishoiu õigusnõuete kohta, mida VKEd peavad täitma, ning on tõendeid, et neid vaadatakse ja kasutatakse. Siiski puudub neil ettevõtetel pidev järelkontroll ja toetus aja jooksul, mis vähendab vahendite pikaajalist tõhusust:

„Panime sinna minimaalse [teabe], kõik juriidilised nõuded. Näiteks kosmeetikute sektor. Kui iluteenindaja, kes on mikroettevõtja, kasutab vahendit, peab ta ka õigusnõuetest kinni, vähemalt õigusnormidele vastavuse seisukohast. Sest ta selgitab välja kõik, mida peab õigustasandil järgima, kuid mitte rohkem. Vastavalt tööohutuse juhtimissüsteemi standardile 45001 aja jooksul järelevalvet ei tehta. ... Saaksime olukorda palju paremaks muuta, standardiseerides ja ühtlustades kogu õigusaktid uues [õiguslikus] dokumendis, sest oleme juba tõstatanud palju küsimusi, mida töötervishoiu ja tööohutuse valdkonnas saaks parandada.
(ACTs tööohutuse ja töötervishoiu edendamiseks tegelev tööohutuse ja töötervishoiu tehnik, naine, 30-aastane teenistusstaaz)

Eesmärgid

Tagada, et VKEd järgiksid tööohutuse ja töötervishoiu nõudeid, kuigi teavad, et neil ei ole samu ressursse kui suurematel ettevõtetel.

Sihtrühm

Mikroettevõtjad ja VKEd, kes moodustavad enamiku Portugalis tegutsevatest ettevõtetest.

Mida tehti ja kuidas?

ACT portaalis² on mitu portugali keelset interaktiivset veebipõhist riskianalüüsi (OiRA) vahendit, mida saab kasutada tööohutuse ja töötervishoiu alaseks diagnoosimiseks, riskianalüüsiks ja kontrollnimekirjade koostamiseks. Need vahendid on suunatud konkreetsetele majandussektoritele ning on töötajate ja tööandjate jaoks kergesti juurdepääsetavad ja kasutatavad.

Praegu hõlmavad ACTi portaalis kättesaadavad vahendid järgmisi sektoreid ja/või teemasid:

- põllumajandus, loomakasvatus ja metsandus
- põhilised töötervishoiu ja tööohutusega seotud tegevused
- asbestiga kokkupuutega seotud tegevused / eemaldamine / pakendamine / jäätmete kõrvaldamine
- tegevused, millega kaasneb kokkupuude elektririskiga
- juuksurid
- füüsiliste riskide kontroll – ioniseeriv kiirgus
- füüsiliste riskide kontroll – mitteioniseeriv kiirgus
- füüsiliste riskide kontroll – müra

² Vt https://portal.act.gov.br/Pages/Listas_verificacao.aspx

- füüsiliste riskide kontroll – vibratsioonid
- esemete tõstmine ja kukkuvad esemed
- masinad ja seadmed – diagnostika- ja teabekogumisvahend
- raskuste käsitsi teisaldamine
- kassapidajad
- küpsetamine
- kuvariga seadmetega tööjaamad
- tervishoiu ja tööohutuse miinimumnõuded (töötajad)
- kukumised samal tasapinnal (tööandjad)
- kukumised samal tasapinnal (töötajad)
- kõrgustest kukumine
- organisatsioonide sotsiaalne vastutus
- kaubandusettevõtte eri osade ühised riskid
- kukkuvate esemete oht raskuste tõstmisel
- psühhosotsiaalsed riskid (üldine)
 - kiusamine
 - stress
 - vägivald
- ohutus ehitusplatsil seoses sõidukite, liikumisteede ja juhtide kvalifikatsiooniga
- veinisektor
- matused
- tööohutus ja tervishoid tööstuslikes VKEdes
- ohtlikud ained
- lihunikud ja kalakaupmehed
- kaevetööd
- kõrgustes töötamine
- inimkaubandus – tööjõu ärakasutamine
- laevatehase transport

Need vahendid olid ka mikroettevõtjatele ja VKEdele suunatud edendustegevuse keskmes. See hõlmas ettevõtete praktilist kaasamist, sh vahendite kasutamise praktilisi esitlusi, nagu rõhutati läbiviidud intervjuudes:

„Oleme teinud palju reklaami, korraldanud palju seminare. Näiteks järgmisel nädalal läheme ühte asutusse, et näidata, kuidas seda vahendit kasutatakse, ja õpetada töötajatele tööohutust ja -tervishoidu OiRA vahendi abil, et nad saaksid sellest aru ja hakkaksid seda kasutama. Korraldame töövahendite veebiseminare, kus 900 inimest vaatavad ja kuulavad. Korraldame igal aastal ühe juuksuritele ja oleme juba ühendustega kontaktis... Portugalis on seitse juuksurite ühendust ja nad kõik teevad meiega koostööd. Viime igal aastal läbi tervishoiu ja -ohutuse veebiseminari, et tutvustada OiRA vahendit. ... Tutvustame neid vahendeid pidevalt erinevatel messidel ja infopunktidel, tööstusmessidel, veebiseminaridel või vahetutel seminaridel. Samuti liitusime veebruaris nüüd lõppeva kampaaniaga, vanemtööinspektorite komitee kampaaniaga tööõnnetuste ennetamise teemal ... ning seda ennetamist saab teha OiRA vahendite kaudu.“
(ACTs tööohutuse ja tervishoiu edendamise tegevustöö ohutuse ja tervishoiu tehnik, naine, 30-aastane teenistusstaaz)

Uuenduslikkuse määr

Tegemist on traditsioonilise tegevusega. Selle uuenduslikkus tuleneb siiski võimest luua vahendeid, mis on kohandatud tekkivatele nähtustele (nt uued töövormid, uued riskid) ja mis tehakse kättesaadavaks uue portaali kaudu.

Lähenemisviis

Selles juhtuuringus rõhutatakse tööinspektorite paindlikkust selliste kontrollimeetodite kohandamisel ja muutmisel, mis hõlbustavad mikroettevõtjatel ja VKEdel tõhustada oma töötervishoiu ja tööohutuse tegevust selle asemel, et lihtsalt määrata nõuete rikkumise korral karistusi.

Kontrollistiili kohandamine võimaldab kasutada mikroettevõtjate ja VKEde puhul juhendavat lähenemisviisi (st informatiivsemat ja vähem karistavat), andes suuniseid tööohutuse ja töötervishoiu nõuete täitmise kohta ning pakkudes vahendeid, mis võimaldavad enesediagnoosimist ja tööolukordade analüüsi seoses kohaldatavate õigusaktidega.

Mida saavutati?

ACT-I ei ole praegu andmeid meetmete (nt teadete, sanktsioonide) arvu kohta ettevõtete suuruse järgi. Seega on praegu ainus näitaja tööinspektorite tegevuse mõju mõõtmiseks mikro- ja väikeettevõtetes, v.a tööohutuse ja töötervishoiu rikkumistega seotud kontrollimenetluste koguarv, mille ACT viis läbi 2023. ja 2024. aastal (2024. aasta arvud kajastavad kuni augusti lõpuni kättesaadavaid andmeid, mistõttu tuleks seda aastavõrdluses arvesse võtta).

Tabel 1. Tööohutuse ja töötervishoiu kontrollimenetluste arv seoses tööohutuse ja töötervishoiu alaste rikkumistega 2023. ja 2024. aastal (1. septembri 2024 seis)

Tööohutuse ja töötervishoiu kontrollimenetlused seoses tööohutuse ja töötervishoiu alaste rikkumistega	2023	2024 (käimasolev)
Hoiatusteade	99	40
Juhtumiaruanne (trahvide määramine)	6070	3375
Parandamist nõudvad teated	15 966	9816
Kriminaalsüüdistuse esitamine	1	
Tegevuse peatamine	462	215

Allikas: ACT infosüsteem, andmebaasi seis 1. septembril 2024

Tabelist nähtub selgelt, et menetlus, mida tööinspektorid kõige sagedamini kasutavad, on parandamist nõudev teade, mis tähendab, et kontrollimisstiilis eelistatakse karistavatele lähenemisviisidele töötingimuste parandamist (kindlaksmääratud aja jooksul).

OiRA vahendeid vaadati ACT portaali kaudu 2023. aastal 3308 korda ja 2024. aasta 16. septembriks 2349 korda.

Riskihindamine on seadusega kohustuslik ja tööinspektorid kontrollivad seda kontrollkäikude käigus (st kas see on tehtud või mitte). Uuringu ESENER 2019 kohaselt teeb töökohaga seotud riskihindamisi korrapäraselt keskmiselt 74% ELi 27 liikmesriigi ettevõtetest ja Portugali näitaja on veidi üle Euroopa keskmise (ligikaudu 78%). Põhiküsimus on siiski riskihindamise kvaliteet ja mis toimus pärast riskihindamist; selle kohta aga andmed puuduvad.

Edutegurid ja probleemid

Edutegurite seas torkab silma asjaolu, et need vahendid on portugali keeles ja avatud juurdepääsuga. Lisaks on tööinspektorite kogemuste ja vaatamiste arvu alusel osutunud tõhusaks ka meetmed, mille eesmärk on suurendada teadlikkust ja anda selgitusi vahendite kasutamise kohta.

Selle tegevusega seotud probleemid on järgmised:

- (i) Kuidas sekkuda ja jälgida vahendite mõju? Olemasolevad vahendid toetavad diagnoosimist, kuid meetmete rakendamise küsimus on endiselt lahendamata.
- (ii) Kuidas laiendada juurdepääsu vahenditele ja nende kasutamist, tagades nende kättesaadavuse rohkematele mikroettevõtetele ja VKEdele.
- (iii) Kuidas suurendada teadlikkust tervishoiu ja tööohutuse tavade rakendamise tähtsusest neis ettevõtetes viisil, mis läheb kaugemale minimaalsest õigusnormide järgimisest.

Eelkõige teatud sektorites, näiteks ehituses, on ohutusmeetmete tõhusat rakendamist takistav põhitegur olemasolev äristruktuur, mis koosneb peamiselt väike- ja mikroettevõtetest ning mõnest keskmise suurusega ettevõttest. Tööinspektorite arvates ei taju nende ettevõtete juhtimise eest vastutavad isikud investeringuid tervishoidu ja tööohutusse kui investeringut tootlikkusesse ja organisatsiooni kvaliteeti. Lisaks takistab heade tavade tõhusat rakendamist veelgi töötajate puudus ja ohutusmeetmete üle järelevalvet tegevate isikute vähenenud koolitus. Eelkõige mikroettevõtetes puudub töötajatel sageli vajalik koolitus nende kohustuste täitmiseks ja pühendumiseks tööohutuse ja tervishoiu tagamisele. Seetõttu on ohutust edendavate töötingimuste saavutamine endiselt probleem.

„Eriti ehitussektoris ..., kui tegemist on mikroettevõtetega, ei ole inimestel minu arvates vajalikku väljaõpet, et täita neid ülesandeid ja pühenduda ohutusele ja tervishoiule ... ning rakendada tõhusalt häid tavasid ning häid ja vajalikke ohutusmeetmeid, mille abil saame luua töötingimused, mis edendavad tõhusalt nende ohutust.“

(Tervishoiu ja tööohutuse tehnik, naine, 30-aastane teenistusstaaz)

„... Arvan, et meil on [riigis] endiselt tervishoiualane mõtteviis, mis on keskendatud arstlikele läbivaatustele. Minu arvates on aga oluline luua ohutustingimused. Tingimused, mis võimaldavad inimestel tõeliselt ohutult töötada See ei tähenda ainult masina mehaanilist ohutust, vaid ka ergonoomikat ja töökeskkonda.

(Tervishoiu ja tööohutuse tehnik, naine, 30-aastane teenistusstaaz)

Ülekantavus teistele ELi liikmesriikidele

Kontrollnimekirju ja OiRA vahendeid kasutatakse erinevates liikmesriikides. Nende nähtavuse suurendamiseks ja VKEdes kasutamise toetamiseks rakendatavad strateegiad on aga ülekantavad ka teistesse riikidesse.

Viited

EU-OSHA – Euroopa Tööohutuse ja Tervishoiu Amet, „*Safety and Health in micro and small enterprises in the EU: Final report from the 3-year SESAME project*“ (Ohutus ja tervishoid ELi mikro- ja väikeettevõtetes: konsortsiumi SESAME 3-aastase projekti lõpparuanne), 2018.

Avaldatud aadressil:

https://osha.europa.eu/sites/default/files/Safety_and_health_MSEs_Final_report_3_yr_SESA_ME.pdf

EU-OSHA – Euroopa Tööohutuse ja Tervishoiu Amet, „*Improving compliance with occupational safety and health regulations: an overarching review*“ (Tervishoiu ja tööohutuse eeskirjade järgimise parandamine: põhjalik ülevaade), 2021. Avaldatud aadressil:

https://osha.europa.eu/sites/default/files/Improving_compliance_OSH_regulations_lit%20review.pdf

EU-OSHA – Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Amet, „*Third European Survey of Enterprises on New and Emerging Risks (ESENER 2019): Overview Report. How European workplaces manage safety and health*“ (Uute ja tekkivate riskide kolmas Euroopa ettevõtete uuring (ESENER 2019): Ülevaatlik aruanne: Kuidas haldavad Euroopa töökohad tööohutust ja töötervishoidu), 2022. Euroopa Liidu Väljaannete Talitus. Avaldatud aadressil:

<https://osha.europa.eu/sites/default/files/esener-2019-overview-report.pdf>

GEP – Gabinete de Estratégia e Planeamento. (2023). *Quadros de Pessoal*. Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social.

<https://www.gep.mtsss.gov.pt/documents/10182/10928/qp2022pub.pdf/9907641c-9c42-4a19-a14d-8decc807a207>

ILO – Rahvusvaheline Tööorganisatsioon. (2021). „*Extending social security to workers in micro and small enterprises: Lessons from international experience: ILO brief*“ (Sotsiaalkindlustuse laiendamine mikro- ja väikeettevõtete töötajatele: Rahvusvahelisest kogemusest saadud õppetunnid: ILO lühiteatis). ILO sotsiaalkaitse osakond ja ILO ettevõtete osakond.

<https://www.social-protection.org/gimi/Media.action?id=16986>

SLIC – Vanemtööinspektorite komitee. (2007). *Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate riskihindamine*. Vanemtööinspektorite komitee 53. koosolek. Lissabon, 29. oktoober.

Autorid:

Liliana Cunha ja Sarah Maggioli, Porto Ülikooli psühholoogia keskus (CPUP); Porto Ülikooli psühholoogia ja haridusteaduste teaduskond (FPCEUP), Portugal.

Sara Ramos, sotsiaal-majanduslike muutuste ja territooriumi uurimiskeskus (DINÂMIA'CET); Lissaboni Ülikooli Instituut (ISCTE), Portugal.

Joana Guedes, Joana Duarte ja João Santos Baptista, töö- ja keskkonnariskide ennetamise labor (PROA) / energia, transpordi ja lennunduse assotsieerunud labor (LAETA); Porto Ülikooli inseneriteaduskond (FEUP), Portugal.

Projektijuhid:

Dietmar Elsler, Ioannis Anyfantis, Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Amet (EU-OSHA).

Käesoleva poliitikaülevaate tellis Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Amet (EU-OSHA). Aruande sisu (sealhulgas selles esitatud arvamused ja järeldused) kajastab üksnes selle koostajate, mitte tingimata EU-OSHA seisukohti.

Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Amet ega ükski selle nimel tegutsev isik ei vastuta järgmise teabe võimaliku kasutamise korral.

© Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Amet, 2026

Teabe taasesitamine on lubatud juhul, kui viidatakse selle allikale.

Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Ameti autoriõigusega kaitsmata fotode ja muude materjalide kasutamiseks või reprodutseerimiseks tuleb taotleda luba vahetult autoriõiguse omajalt.